

MAHALAUA COLTEI

Adrian Majuru

Bucureștii, au reprezentat – îndeosebi în epoca modernă, – o diversitate urbană dificil de cuprins și de înțeles, cu imparțialitatea cuvenită. Această diversitate, este prezentă îndeosebi în procesul de formare și extindere a orașului, în complexul fenomen legat de urbanizare și modernizare; o diversitate, care se întâlnește pe fiecare stradă, – centrală sau periferică –, și care respira într-un stil arhitectural pe măsură; diversitate ce era prezentă și în dinamismul spațiului public dar și în resorturile vieții private, vestimentație, gusturi, profesii, identități, mentalități, opinii, etc.

Din această perspectivă, istoria Bucureștilor a rămas incompletă. Ce anume a determinat diversele colectivități preurbane să adopte de-a valma, modele diferite de resortul lor interior? Care au fost dramele interioare, căutările, zbatările; care a fost modul de gândire, cum își defineau bucureștenii poziția,

În varianta conjunctură a istoriei, dar mai ales în aceea a raporturilor interumane, pe care orașul în plină dezvoltare, a oferit-o?

Demersul de față, se dorește a fi o încercare de a aduna ceea ce s-a scris ca model istoriografic – încă prezent și predominant – cu puternica componentă umană, care, a încercat și a reușit, să se identifice și să se adapteze de la o epocă la alta, de la o modă la alta.

Această încercare se rezumă la un spațiu restrâns al Bucureștiului modern, vechea mahală a Colței, astăzi cuprinsă în totalitate în centrul cosmopolit la orașului.

Excursului istoriografic vertical, cronologic prin tradiție, îi urmează un altul orizontal, axat îndeosebi pe preocupările locuitorilor acestei mahalale, problemele lor cotidiene, atestate documentar, etc.

În majoritatea monografiilor editate, această corelație de ‘planuri istoriografice’, este prezentă fragmentar și întotdeauna separat. Prezentul demers, este susținut pe o informație adunată dintr-o serie de surse precum: Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor* (București, 1899), Frederic Dame, *Bucarest en 1906*,

(Bucurest, 1907), Nicolae Iorga, *Istoria Bucureștilor* (București, 1939), George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, (București, 1944), Constantin Giurescu, *Istoria Bucureștilor* (București, 1976); studiile revistei de *Materiale de Istorie și Muzeografie*, publicate anual din 1964 de M.I.A.M.B.; volumele *Documente Bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea* publicate în 1941 de Ion Ionașcu și *Începuturi edilitare 1830–1832*, publicat într-un prim volum în 1936 în București. Adaug selectiv din variatele lucrări cu specific de istorie bucureșteană: George Potra, *Din Bucureștii de altă dată* (București, 1941), Alexandru Lepădatu, *Catagrafia Biseriilor Bucureștene* (București, 1907), Constantin Moisil, *Bucureștii vechi. Schiță istorică și urbanistică* (București,

Strada Lipsanilor, văzută din Piața Sf. Gheorghe-Nou. La dreapta, unul din vechile „avuzuri” de răspântii.

1932), Paul Cernovodeanu, *Știri privitoare la București din izvoarele și călătoriilor străini în secolele XVIII și XIX* (în manuscris), George Costescu, *Bucureștii vechiului regat* (București, 1944), George D. Florescu, *Din vechiul București* (București, 1935), etc.

Mahalaua Colței, nu a mai făcut conținutul vreunui studiu de specialitate, cu excepția elementelor arhitectonice din acest perimetru: spitalul Colței, biserica și hanul Colței precum și Turnul Colței. Între autorii care s-au ocupat de acest subiecte amintesc: Casseli, George Potra, Panait I. Panait, George D. Florescu, Constantin Giurescu, Nicolae Iorga, etc.. În consecință, demersul de față, adună din diversitatea surselor, informații fragmentare, cuprinse într-o interpretare organică, coroborată cu abordarea perspectivelor demografice și a mentalităților.

Mahalaua Colței s-a dezvoltat încă din feudalismul de mijloc, (secolele al XV-lea și al XVI-lea), în apropierea Curții domnești, fiind una dintre primele suburbii ale Bucureștilor. Spațiul ei originar trebuie să fi fost mai extins decât cel păstrat în descrierile ulterioare; habitatul ei s-a restrâns, atât prin extinderea neconținută a orașului spre nord (proces prin care și *strada Colței* s-a întins spre nord până în actuala piață a Victoriei, deși mahalaua era mult mai mică), dar și în urma procesului de fărâmițare a unor mahalale mai mari în două sau trei mai mici (cum a fost și cazul mahalalei în discuție). Potrivit lui Ionescu Gion, numele de *Colțea*, dat vecinătății de nord al Curții Domnești, este de dată mai recentă, din finalul veacului al XVII-lea, „din vremea lui Duca Vodă (1674–1679)”¹.

Ulterior, Constantin Giurescu în *Istoria Bucureștilor*, afirmă pentru atestarea mahalalei Colțea, anul 1669, deci anterior domniei lui Duca Vodă. Numele de Colțea vine cu certitudine de la numele unui boier domnesc care avea moșii în vecinătatea Curții Domnești în veacul al XVII-lea, slugerul Colțea Doicescu². (v. anexa 1).

În ceea ce privește localizarea ei, avem date certe cu veacul al XVIII-lea. Ionescu Gion o localizează în apropierea Sărării Domnești, mahalaua fiind traversată și de „Ulița Mare” (astăzi Lipsani), „una dintre cele mai mari artere comerciale din oraș”, atestată prima dată la 5 iunie 1589 (după Panait I. Panait). Din partea estică a mahalalei, pornea „drumul cel vechi al Târgoviștei, care apucă apoi spre mahalaua Săpunarilor”³.

Mahalaua Colței, „mai mult de îmbulzeală decât de întindere” ținea de la vechea uliță a Turnului (Turnul Colței, strada Colței – astăzi bulevardul Ion I. C. Brătianu) până în mahalaua Scaune (la est) „și de la podul lui Ceamur până prin blănarii de lângă Sf. Gheorghe Nou”. Podul lui Ceamur era „un podeț pe apa Bucureștioarei”, fir de apă, care venea din actualul parc Grădina Icoanei prin strada Batiștei de azi iar apoi se vărsa în Dâmbovița.

Podul se afla „cam pe locul răspântiei din spatele fostei Primării”, existentă încă la 1930 în centrul capitalei, pe strada Filipescului. Astăzi această răspântie nu-ar plasa undeva dincolo de Teatrul Național, spre est, în apropierea Pieței C. A. Rosetti. În ceea ce privește „blănarii de lângă Sf. Gheorghe Nou”, astăzi, i-ar corespunde apropierea străzii Cavafii Vechi și Sf. Gheorghe⁴. (v. anexa 1).

Mahalaua Colței, se învecina cu mahalalele Sf. Gheorghe Nou la sud, Scaune la est, Batiștei la nord, Sf. Sava la vest și erau „printr’nsa prăvălii destule încă din 1698, mai cu seamă pe ulița care mergea la Scaune”⁵.

¹ *Condica Brâncovenească*, p. 480, apud. Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor*, Socec Co, București, 1899, p. 323.

² Constantin Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 357.

„Era fiul lui Danciu de la 1618, vătaful de la 1625 și clucer de la 1627. Colțea este întâlnit ca postelnic la 1644, vornic mic la 1647, vel pitar, 1655, vel clucer 1657, 1668. Nu-i știm anul morții. El avea frate pe Udrea postelnic, sluger și clucer, iar ca soție pe Rada fiica lui Calotă Iluzianul”. (Radu Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 61.)

³ Ionescu Gion, *op. cit.*, pp. 323–324.

⁴ George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, Editura Universul, București, 1944, p. 17.

⁵ Ionescu Gion, *op. cit.*, p. 323.

Mahalaua *Hanul Colței*, se desprinde la mijlocul veacului al XVIII-lea din mahalaua Colței, fiind menționată înainte de 1798, și cuprindea un număr de 19 case. Ionescu Gion o plasează pe lângă hanul lui Zamfir (care se afla la unirea străzii Lipsicani cu strada Colței, astăzi Ion I. C. Brătianu, și este atestat prima oară la 13 mai 1734) și pe lângă hanul Colței unde era și o biserică” (biserica *Hanul Colței*)⁶.

George Costescu plasează hanul Zamfir „în rând cu Colțea, spre Sf. Gheorghe” ceea ce confirmă informațiile din Ionescu Gion⁷.

La rândul său, Constantin Giurescu, plasează mahalaua *Hanul Colței* „lângă spital”, unde anume exact, nu menționează⁸.

Probabil pentru veacul al XVIII-lea, George Costescu menționează o altă mahala, redusă ca habitat, „în spatele Colței” (a spitalului și a hanului omonim). Este vorba despre „potcovarii”, fierarii, „rămași acolo de pe vremea hanurilor

Turnul Colței în anul premergător dărâmării lui.

⁶ *Ibidem*, p. 340.

⁷ George Costescu, *op. cit.*, p. 68.

⁸ Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 356.

de pe alte vremi”. Această mahala a „Potcovarilor” s-ar fi aflat așadar, undeva între spatele spitalului Colțea și mahalaua Scaune din imediata vecinătate a Colței⁹. Astăzi i-ar corespunde probabil, spațiul străzii Teilor și partea de început a străzii Sfinților, cu împrejurimile.

Așadar, în mare, vechiul spațiu al mahalalei Colței, cu cele două mici mahalale, *Hanul Colții* și *Potcovarilor*, a cuprins actualul spațiu dintre străzile Ion I. C. Brătianu la vest, Batiștei la nord, zona străzilor Teilor, Scaune și Sfinților la est și biserica Sf. Gheorghe Nou la sud. De la bun început, acest spațiu a făcut parte, ca unitate administrativă, din plasa Târgului (din Năuntru), culoarea roșie ulterior, alături de mahalalele vecine: Scaune, Sf. Gheorghe Nou, Sf. Gheorghe Vechi, Stelea, Sf. Ion Nou, Curtea Veche, Sf. Niculae Șelari, Șerban Vodă, Sf. Dumitru și Biserica Doamnei.

Ce s-a aflat pe acest spațiu restrâns – al mahalalei Colței – înainte de veacul al XVII-lea când slugerul Colțea Doicescu cumpărase acolo moșii? Desigur, destinul a favorizat acest spațiu cu vecinătatea Curții Domnești, a cărei margine de nord, se oprea în zona bisericii și a hanului Sf. Gheorghe Nou (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea). Primul pas, a fost trasarea unui drum domnesc pe axa nord-sud care traversa mahalaua Colței, probabil încă din veacul al XVI-lea, cu certitudine în veacul al XVII-lea, și care ducea spre Târgoviște. Acestui traseu îi va face competiție, cu veacul al XVIII-lea început, un alt traseu pe axa nord-sud, *Calea Mogoșoaiei*, deschis de Constantin Brâncoveanu. Pe măsură ce Calea Mogoșoaiei devine axa preferată a puterii centrale și implicit a vieții economice bucureștene, Bulevardul Colții, care mergea paralel cu Calea Mogoșoaiei până la unirea lor în piața Victoriei de azi (veacul al XVIII-lea), se restrânge, devenind o arteră secundară în cursul secolului al XIX-lea. Ea va fi cuprinsă la nord de piața Universității, și piața Sf. Gheorghe la sud.

De-a lungul acestei artere, cu a doua parte a veacului al XVII-lea, se va dezvolta un habitat în care vor predomina ca locuitori, posesorii de profesii specifice periferiei urbane (săpunari, coșocari, lumânărari, bărbieri, măcelari, etc.). Procesul va continua vertiginos la începutul secolului al XVIII-lea și se împlinește în cursul celui următor.

În veacul al XVI-lea, potrivit istoricului panait I. Panait, „terenul viitorului ansamblu arhitectonic de la Colțea, marca o limită a orașului”¹⁰.

Ștefan Olteanu, afirmă că biserica Colțea „a fost limita de nord a orașului medieval”, situație care s-a menținut probabil până în cursul secolului al XVII-lea¹¹. Desigur, acest spațiu a fost locuit cel puțin din veacul al XV-lea. Între ocupațiile locuitorilor de atunci, era și olăritul, fapt marcat și prin descoperiri arheologice, (cuptorul de olar descoperit în grădina Spitalului Colțea)¹² dar și

⁹ George Costescu, *op. cit.*, p. 30.

¹⁰ Panait I. Panait, *Evoluția perimetrului Curții Vechi în lumina descoperirilor arheologice (secolele XVI–XVIII)*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. VIII, București, 1971, p. 83.

¹¹ Ștefan Olteanu, *Geneza orașului București*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. II, f.a., p. 26.

¹² Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, *Cercetări privind ctitoria brâncovenească Sf. Gheorghe Nou din București*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. VI, București, 1968, p. 109.

de atestarea unei comunități de olari în acest spațiu periferic, în veacul al XVI-lea. Olarii vor fi împinși, spre periferia în continuă deplasare spre nord, est și vest a orașului, cu veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea; ei nemaifiind în vechea vatră, „în mod cert”, în finalul veacului al XVIII-lea¹³.

Numeroase documente atestă în mahalalele vecine Colței, pentru veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea, 37 de olari, cherestegii și fierari (între care și Sf. Gheorghe Nou, Curtea Veche, etc.); 53 de vărari (între care și Sf. Gheorghe Nou). De altfel, „ulița hierului” era atestată la 1807 pe „locul mănăstirii Sf. Gheorghe Nou” și se afla „într-o zonă locuită încă din secolul al XV-lea de fierari”¹⁴.

Prezența fierarilor în vecinătatea Colței în veacul al XIX-lea, certifică prezența lor mai veche probabil, chiar în perimetrul mahalalei Colței de mai târziu, alungați – se pare – odată cu olarii, spre marginile orașului. De aici localizarea unei mahalale a *Potcovarilor* „în dosul Colții”, de către George Costescu.

Cu veacul al XVI-lea, populația acestui perimetru se diversifică din perspectiva profesiunilor, realitate accentuată cu veacul al XVII-lea. Lucrătorii specializați din diferite branșe îi împing așadar, pe vechii locuitori, olarii și fierarii, spre periferia orașului; probabil și sub presiunea arterei comerciale a „Uliții Mari” din marginea de nord a Curții Domnești, care aduna o varietate de produse și profesii de tip urban. Astfel, în mijlocul veacului al XVII-lea, sunt atestați în perimetrul mahalalei Colței, slugerul Udrea Stoicescu, (este vorba de Udrea fiul lui Danciul din Doicești – Ialomița, care a ridicat un locaș din lemn pe locul viitoarei biserici a Colței; a fost fratele marelui clucer Colțea Doicescu); vistierul Gheorghe Caridi, cumnatul marelui vornic Radu Popescu, „întâlnit și în mahalaua Colții, ca vecin al Sterii lumânărarul, Neculii zăbunariul și Cărstii cojocarul”. Locuințele acestor doi boieri au fost atacate (iar ei au fost uciși), de semenii răsculați, în timpul domniei lui Matei Basarab (1655)¹⁵.

Sterie lumânărarul, „posesor al unor case în mahalaua Colțea”, este atestat în 1698 alături de Hagi Vasile lumânărarul, prin carte domnească. Puțin mai târziu, în 1701, paharnicul Preda și fratele său, vindeau o casă „la biserica Colții” lui Alexandru giuvaerghiul, „care plătea 120 taleri și un inel de aur cu rubin prețuit la 80 de taleri”¹⁶.

În veacurile al XVII-lea și începutul celui de-al XVIII-lea, în vecinătatea Curții Domnești – în consecință și în mahalaua Colței – „se mențineau ulițele meșteșugarilor și negustorilor, dincolo de care își făceau locul gospodăriile slujitorilor, târgoveților, în timp ce spre periferie se stabiliseră agricultura, pescaria, oamenii de rând”.

¹³ *Ibidem*, p. 55.

„[...] olarii își aveau cuptoarele de ars la Colțea în secolul al XV-lea și al XVI-lea, dar e greu de urmărit pentru finalul secolului al XVII-lea”.

¹⁴ Ionel Zănescu, *Meșteri și arhitecți constructori în Bucureștii primei jumătăți ai secolului al XIX-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. XII, București, 1997, p. 74.

¹⁵ Paul Cernovodeanu, Nicolae Vătămanu, *Tabacii din Bucureștii de sus în secolul al XVII-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. XII, București, 1997, pp. 36–37.

¹⁶ Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 57.

Mahalaua Colței, din perspectivă demografică, va fi părăsită de ultimii, definitiv, în cursul secolului al XVII-lea, locul lor luându-l treptat, noii locuitori și profesiunile legate de comerț, apoi cele liberale (medici, profesori, clerici), iar printre prestatorii lor, se vor găsi și numeroase familii boierești.

Ceea ce singularizează această mahala de celelalte, este varietatea monumentelor arhitectonice care o vor împodobi cu veacul al XVIII-lea: un han, un spital, o biserică, o școală, vestitul turn al Colței și ulterior, palatul Suțu, aflat în vecinătatea acestui ansamblu arhitectonic; astfel, acest spațiu se transformă, dintr-un habitat preurban, într-unul urban, cosmopolit; unul dintre primele din București care suportă această transformare¹⁷.

Mahalaua Colței s-a aflat dintru'nceput în plasa Târgului, fapt atestat și la 1789, iar o bună parte din cele 2494 de clădiri amintite la 2 mai 1810 în plasa Târgului, aparțineau suburbiei Colțea. În 1831, noua repartitie administrativă a Bucureștilor, plasează mahalaua Colțea în plasa Târgului din Năuntru (vopseaua roșie), care avea atunci 86 de mahalale în total. Cu privire la acest spațiu central, la 1831 s-a decis, să se construiască în acest perimetru „numai case solide, cu un cat sau două, acoperite cu olane sau fier, cu coame de zid, coșuri tencinice, galerii, balcoane de fier, împrejmuiri de zid”¹⁸.

De atunci începând, vechile clădiri au fost consolidate sau modernizate (spitalul Colțea de pildă), iar noile clădiri, vor respecta aceste prevederi urbanistice. În 1847, domnitorul Gheorghe Bibescu, „a dat poruncă să se facă casele drept în rând, să iasă ulițele drepte, nu șuvaite și casele una mai afară și alta mai înlăuntru ca mai înainte, de a se astupa una pe alta”¹⁹. Clădirea cercetată în sit, de Mănușu Adameșteanu, pe strada actuală a Colței și ridicată în 1848, a urmat prevederile de mai sus.

Primele amenajări edilitar-urbanistice în mahalaua Colții, au debutat probabil, la mijlocul veacului al XVIII-lea, când strada Colței era pavată cu pavele de lemn. Cu 1840, în mahalaua Colței apar primele „straže de noapte” plătite de stat; „portița Colții” și „hanul Colții” fiind două puncte de adunare și supraveghere a străjilor²⁰.

Între 1864 și 1873 au fost pavate cu piatră de granit „de Scoția”, Calea Mogoșoaiei și multe din arterele din preajma bulevardului Colței: Academiei (bulevard deschis la 1870), Lipscani (parțial, restul până în 1914), Doamnei²¹.

Abia către 1894 „a fost inițiată lucrarea de lărgire a Bulevardului Colțea și s-a lucrat și în primele patru decenii ale secolului XX pe toată întinderea lui, din Piața Mare (Unirii) în Piața Victoriei. Alinierile finale de la spitalul

¹⁷ Paul Petrescu, *Cartiere bucureștene cu locuințe vechi*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. VIII, București, 1971, p. 181.

¹⁸ Florian Georgescu, *Aspecte privind împărțirea administrativă și evoluția demografică din Bucureștii anilor 1831–1848*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. III, București, 1971, p. 55.

¹⁹ Ionel Zănescu, *op. cit.*, p. 74.

²⁰ George Potra, *Luminarea și paza de noapte a orașului București în 1840*, volumul *Din Bucureștii de altă dată*, Imprimeriile Curentul SAR, București, 1941, p. 36.

²¹ George Potra, *Pavajul vechilor ulițe bucureștene*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. XII, București, 1997, p. 145.

Colțea, s-au făcut după 1930²². Potrivit lui Ioan Vitan, la 1894, „trotuarele bulevardului Colțea, au fost pavate cu asfalt iar partea carosabilă cu piatră cioplită”, realizări edilitare concretizate după dărâmarea Turnului Colței la 1888, pentru a se putea lărgi bulevardul omonim. Între anii 1899–1901, s-au executat lucrări de aliniere pe un număr de 120 de străzi, atât din centrul orașului cât și la periferie, între ele fiind și bulevardul Colței²³.

În anii 1832–1833, se luau măsuri privind luminarea orașului în general, iar mahalaua Colței, nu a făcut excepție. Astfel, de la Cojocari la hanul Colței, pe o distanță de 40 de stânjeni, la 15 stânjeni era amplasat un felinar: în total trei felinare a 120 talere ceea ce însemna o cheltuială zilnică de 627 talere și 36 parale. De la hanul Colței la casele „baronului Sachelarie Hristofor, pe o distanță de 20 stânjeni, se aflau amplasate 4 felinare a 920 taleri; costul total fiind de 4813 taleri a 36 parale pe zi. Spre hanul lui Zamfir, pe o distanță de 110 stânjeni, se aflau 7 felinare a 280 talere, ceea ce însemnau un total de 1465 talere²⁴.

În 1908, pe bulevardul Colțea, erau amplasate cabluri subterane de rețea electrică, alături de străzile Doamnei, Lipscani, Academiei, Calea Victoriei, Carol²⁵. Cu mult de această dată, către 1900, la spitalul Colțea, funcționa o instalație electrică de 50 kW cu acumulatori de 500 kwox, „care deserveau 800 de lămpi incandescente”²⁶.

Deși modernizarea rețelelor stradale din mahalaua Colței a început târziu, în acest perimetru și-au făcut apariția o serie de construcții cu caracter edilitar-urbanistic modern. Cronologic, prima dintre acestea, este biserica Colței, ridicată pe fundațiile uneia mai vechi din lemn (atribuită lui Udrea Doicescu, fratele clucerului Colțea Doicescu și datată pentru veacul al XVII-lea). Aflată la început, la marginea de nord al orașului, ea devine treptat un reper urbanistic central.

Biserica a fost refăcută de clucerul Colțea Doicescu, în veacul al XVII-lea (1667), după moartea fratelui său, survenită în 1655. Construită la început din lemn, a fost reconstruită în cărămidă de fiul și fratele acestuia, Radu Colțea, și respectiv Udrea, înainte de 1715. Ea a fost restaurată de spătarul Mihail Cantacuzino²⁷.

²² Ștefan Ionescu, *Dezvoltarea edilitar-urbanistică a orașului București la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. VII, București, 1969, p. 31.

²³ Aurel Dușu, *Administrația Bucureștilor în timpul primariatului lui Barbu Delavrancea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. VI, București, 1968, p. 161.

²⁴ *Începuturi edilitare 1830–1832, Documente pentru istoria Bucureștilor*, vol. I, 9 mai 1935, pp. 19–20.

²⁵ Aurel Dușu, *Realizări ale Administrației Bucureștilor la începutul secolului al XIX-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. VII, București, 1969, p. 104.

²⁶ Alexandru Cebuc, *Contribuții la istoricul iluminatului în capitală până în anul 1900*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. II, București, f.a., p. 112.

²⁷ Frederic Dame, *Bucarest en 1906*, Socec, București, 1907, pp. 46–47.

„Radul clucerului este întâlnit ca spătar între 1685 și 1699 și se stinge din viață la 1707. El era soțul Ilincăi fiica lui Radu din curțioara spătar. Bunica după tată a acesteia era Dumitrana Flipescu sora lui Pană I, soțul Maricăi Cantacuzino, soția lui Chirea stolnic 1642. Să fi fost oare din cauza acestor rudenii îndepărtate a neamului Cantacuzinesc cu neamul boierilor din filipești, rațiunea clădirii de iznoavă a bisericii lui colțea de către Mihai spătarul Cantacuzino? (Radu Florescu, *op. cit.*, pp. 61].

Biserica ridicată în veacul al XVII-lea împreună cu împrejurimile, au fost donate mitropoliei Ungrovlahiei chiar de către Colțea Doicescu, închinare valabilă până la 1676–1677. Către 1698–1699, biserica era terminată de Mihai Cantacuzino deoarece în 1699, este amintită cu numele de „mănăstirea Trisfetitele”. Cu veacul al XVIII-lea, mănăstirea Colței, va domina mahalaua omonimă prin proprietățile sale adesea închiriate la embaticari*.

În îngrijirea bisericii Colțea, se va afla spitalul Colței, ridicat la 1706 de spătarul Mihail Cantacuzino; școala din chiliile mănăstirii; hanul omonim și numeroasele prăvălii cu pivnițe din mahalaua Colței sau pe ulița Lipscanilor, precum și alte „prăvălii și pivnițe nenumărate” din București²⁸.

Alexandru Lepădatu, făcea următoarea prezentare a bisericii Colței la 1810 în catagrafia sa: biserică de zid, hramul Sfinții Ierarhi. Are cinci preoți: 1) Ioan sin Șarban, 60 de ani, bun, neglobit, însurat (Sultana Prezvitera, fii-sa Maria, fiul său Dimitrie), fecior de mirean, hirotonisit de Arhiereul chir Filaret, în biserica Colții, hramul Sf. Ierarhi, în zi de joi, cu carte de preoție a Mitropolitului Grigorie, la leat 1777 April 15, pă biserica unde se află și acum”. Următorii patru preoți erau: Alexandru sin Radu (40 de ani, neglobit, bun, însurat cu Ștefana Prezvitera cu care avea un fiu, Constandin, fiind fecior de mirean); Dumitru sin Ioan (36 de ani, bun, neglobit, însurat cu Maria Prezvitera cu care are un fiu, Ioan; fecior de mirean); Negoită sin Stoica (32 de ani, bun, neglobit, însurat cu Ana Prezvitera cu care avea un fiu, Alexandru; era fecior de mirean) și Radu sin Popa Mușat (43 de ani, neglobit, fecior de preot, însurat, dar nu i se menționează familia)²⁹. La 1868, erau atestați la biserica Colței numai patru preoți. (*Raportul comunal pe anul 1870*, p. 66).

În veacul al XVIII-lea, în mahalaua Hanul Colței, este atestată biserica *Hanul Colței*. La 1810, o amintește și Alexandru Lepădatu în catagrafia sa; biserica era făcută „din zid”, cu hramul proroocul Ilie. Avea un preot, Ilie sin popa Iacov, de 42 de ani, „bun, neglobit”, însurat cu Maria Prezvitera, având un fiu, Ioan. Era fecior de preot și fusese hirotonisit de Arhiereul Zehnon chir Daniil, la 5 iulie 1799³⁰. La mijlocul veacului trecut, această biserică cu hramul Sf. Ilie, capătă numele de Calinderu după numele bogatului grec Lazăr Kalinderu, care a sprijinit refacerea acestui lăcaș. Această biserică nu mai este amintită de Frederic Dame la 1906, între cele 79 de biserici ale orașului dar nici în planurile lui Ernst și Purcel din finalul veacului al XVIII-lea sau de Radu Florescu în 1935...

“[...] Pe locurile acestea Colțea Doicescu ctitorise pe la 1667 o bisericuță de lemn (pe locul celei de azi a Colței), pentru ușurarea sufletului lui de apăsarea că patruzeci de ani mai înainte, împlinise cu silă porunca lui Mihnea Vodă cel Rău de a merge la Constantinopol să îndemne pe marele Vizir să ucidă pe Cantacuzino postelnicul, tatăl spătarului Mihail. La moartea lui, Doicescu a lăsat acele locuri Sfintei Mitropolii. De la aceasta le-a cumpărat apoi spătarul, pe 800 de taleri, și a ridicat acele așezăminte pentru sufletul tatălui său, rânduind să poarte numele de Colțea [...]”. (George Costescu, *op. cit.*, p. 68.)

²⁸ Dr. Liviu Ștefănescu, *Aspecte ale vieții sociale în orașul București în perioada de trecere spre capitalism*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. II, București, 1965, p. 45.

²⁹ Alexandru Lepădatu, *Catagrafia bisericilor bucureștene la 1810*, București, 1907, pp. 17–18.

³⁰ Idem.

Hanul Colței este atestat la 1746, „poate pe locul unuia mai vechi la colțul din jos dinspre piață, format de strada Colței cu strada Doamnei”, așadar, în vecinătatea spitalului Colțea³¹. În jurul acestui han, se va dezvolta ulterior mahalaua *Hanul Colței*, care va avea și biserica omonimă, despre care am vorbit mai sus. Hanul a rezistat până în mijlocul secolului al XIX-lea (1846–1847). Hanul a fost ridicat – se pare în etape: debutul ar fi anul 1715, și a fost făcut de spătarul Mihail Cantacuzino. Documentele publicate de I. Ionașcu, atestă însă ridicarea hanului către 1746, probabil prin extinderea unor clădiri „cu încăperi mai puține și sărăcăcios construite”. Astfel, în 1746, Radu Brezianu, vindea mănăstirii Colțea, casele cu locul lor pentru 550 de taleri, „ca să facă han pe dânsul, fiind aproape de hanul mănăstirii care-l fac dumnealor”.

Radu Florescu (*Din Vechiul București*, 1935, pp. 139–140), numește hanul Colței, hanul Filaret – Colțea aflat „la marginea fostei străzi a Marchitanilor” (dispărută după 1870); han care își avea fațada „spre piața de azi a Romei” (Sf. Gheorghe).

În spatele hanului Colțea, se va ridica un han mai mic, atestat la 15 septembrie 1763, numit *hanul Dracii*. Menționarea sa se rezumă doar la veacul al XVIII-lea***.

La 1810, este amintită „curtea largă a prăvăliilor ce înconjurau biserica Colței, acolo unde e astăzi parcul spitalului Colței”. Afectat parțial de cutremurul din 1802, hanul Colței va fi distrus de foc în 1839, rămânând părăsit în bună parte după această dată³². Va fi dărâmat către 1846 iar spațiul său a fost încorporat de clădirile care s-au ridicat ulterior pe actualul bulevard Ion I. C. Brătianu.

Spitalul Colței, a fost ridicat – bineînțeles nu în actuala reprezentare urbanistică, fiind la începutul veacului al XVIII-lea, compus din două clădiri, una pentru bărbați iar alta pentru femei, – de spătarul Mihail Cantacuzino. El a fost primul așezământ spitalicesc în sens modern din București, fiind ridicat în sprijinul celor nevoiași.

Deschiderea spitalului a avut loc la 14 decembrie 1704 (după Radu Florescu, la 29 martie 1709) și a fost de la bun început, pe lângă tratarea bolilor interne, contagioase, și maternitate. Cu veacul al XIX-lea, se diversifică departamentele spitalului de deservire a populației dar, și specializarea doctorilor devine foarte variată. Își fac apariția din cursul veacului al XVIII-lea primii chirurgi și „subchirurgi”, pentru ca între 1842–1848, la Colțea să ființeze „Școala de mică chirurgie” creată de Nicolae Krețulescu, primul doctor de origine română. Între doctorii care au lucrat la Colțea, s-a numărat și ungurul Lajos Fialla.

În spitalul Colței, pentru anii 1868–1869, au decedat un număr de 162 de noi născuți, cu maximum de 30 de decese (7 de tifos) în luna Februarie 1869, din totalul de 5035 cazuri pe București. Desfășurat, situația pe anul 1868 arată astfel: tuberculoza pulmonară, 45 de cazuri; tifos 13 cazuri; pneumonia, ciroza ficatului, câte șase cazuri; „defecte organice ale cordului”, „combustiune”, „intoxicația palustră, acută și cronică” către cinci cazuri; peritonita, „albuminu-

³¹ Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 311.

³² George Potra, *Hanul Colței*, volumul, *Din Bucureștii de altădată*, Imprimeriile Curentul, București, 1941, pp. 19–23.

ric”, „erysipel” câte patru cazuri; bronșita simplă enterita, hemoragia intestinală și cancer, câte trei cazuri; câte două decese de tetanus, meningită și encefalită, disenterie, hepatită, nefrită cronică, cangrena cutei și „țesăturile subcutanate”, „Elephantiasă”, reumatism acut, febră tifoidă, sifilis, uremie, „Epitheliom” și „osteită”; câte un caz de reumatism cerebral, hemoragie, „myellită”, „ataxie locomotrice”, pleurita exudativă, cangrena pulmonară, „aneurysme”, „angiioleucită”, „abscesele ficatului”, „pflugmon diffus”, anthrax, tumoare erectilă, artrită, senilitate, „purpura haemorrhag”, intoxicație cu arsen, cu fosfor și cu mercur, fractura oaselor, luxații complicate, coxită, și tumoare albă³³.

Din această succintă prezentare, aflăm știri despre diversitatea serviciilor pe care spitalul Colțea le-a oferit în cursul veacului al XIX-lea. El a îndeplinit rolul unui spital de urgență până la înființarea actualului edificiu de doctorul Nicolae Minovici, în deceniul doi al veacului nostru. Mai mult, în finalul veacului al XVIII-lea, prostituatelor li s-a destinat o parte din Spitalul Colțea, care a devenit astfel „spital magdalenic”³⁴.

Bolile care au generat moartea în cadrul spitalului Colțea, erau provocate indirecte de mizerie, în marea lor majoritate, și apoi de accidente diverse, ceea ce arată o situație asupra nivelului de trai și de igienă a locuitorilor mahalalei în particular, și a orașului în general. Situația spitalului, a fost adeseori deplorabilă deși, a avut serioase venituri de pe urma hanului și a proprietăților mănăstirii Colțea (prăvălii, depozite, case și loturi închiriate, etc.). O astfel de situație a fost între anii 1830–1840, când datorită sărăciei și ruinei, episcopul Ștefan Bellu a fost îndepărtat, dar „spitalul nu a mai putut fi refăcut așa cum se intenționa”³⁵. O urmare a acestui tip de situație a determinat crearea unei Eforii a Spitalelor, ce erau numite de stat începând cu aprilie 1832. Deși s-au păstrat epitropiile fiecărui spital, s-a introdus controlul statului asupra „cheltuielilor”³⁶.

În ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea, s-a dat Spitalului Colțea actuala înfățișare, prin înglobarea chiliilor mănăstirii și a turnului Colței, astfel încât, aripa spitalului Colțea pentru oftalmologie, realizată de arhitectul Mandrea, „încarcă să se încadreze în stilul clădirii, deci un eclectism cu predominantă neoclasică”³⁷.

O interesantă construcție a ansamblului arhitectonic modern Colțea, a fost *Turnul Colței*, inaugurat în 1715 (a fost început în 1701), iar în jurul ansamblului au început deja să se facă cumpărări de terenuri și case pentru extindere (de exemplu, casele și locul lui Alexandru Vornicul, aflate în vecinătatea Colței și cumpărate în ianuarie 1715, cu 500 de taleri de către spătarul Mihail Cantacuzino).

³³ *Raportul Comunei Bucureștilor pe anul 1870, București, 1870, pp. 70–73.*

³⁴ Paul Cernovodeanu, Nicolae Vătămanu, *Contribuții la situația medico-sanitară a orașului Ilcovești în primele decenii ale secolului al XIX-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. XIII, București, 1999, p. 119.

³⁵ *Ibidem*, p. 121.

³⁶ Liliana Nicoleta Hanganu, *Din istoria unui vechi așezământ medical – spitalul Filantropia*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, Vol. XIII, București, 1999, p. 99.

³⁷ Mihaela Târnă, *Alimentarea cu apă potabilă și amenajarea sistemului de canalizare în Ilcovești (1870–1900)*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. XII, București, 1997, p. 119.

Tradiția atribuie construirea turnului, de meșterii suedezi aflați în rândurile oastei regelui suedez Carol al XII-lea, înfrânt la Poltava, aflat în retragere prin Țările Române. O serie de cercetători, printre care O. G. Lecca, Ghe. Bezviconi, C-tin. Moșil, leagă această tradiție de prezența unui Sandu Colțea, colonel în armata suedeză care ar fi condus un regiment de români la luptele din Polonia, „explicându-se astfel de ce tradiția atribuie soldaților suedezi ridicarea acestui turn”³⁸.

Potrivit istoricului Panait I. Panait, aportul unor meșteșugari din armata suedeză, pe întreaga perioadă „în care s-a ridicat zidul înconjurător și turnul, presupuse a se fi început în 1710, este exclusă” deoarece planul inițial de lucru „aparține meșterilor autohtoni și descoperirile recente (1971) dovedesc acest lucru”³⁹.

Turnul Colței se înălța la 20 metri de scările pridvorului bisericii Colțea, el înscriind un plan în dublu H a cărui suprafață totală era de 100 mp., iar gangul de acces, se încheia cu o boltă semicilindrică ce avea înălțimea de cca. 3,50 m. Către 1879 i se adaugă la fațadele etajului doi, două șiruri de aplici decorative din piatră cu sprijinul lui D. Papazoglu. Folosit ca foișor de foc în 1790 și între 1847–1888, a fost deteriorat de cutremurele din 1802, 1829 și 1838, după ce rezistase incendiului din februarie 1739. Situația lui era destul de precară, Eforia spitalelor civile cerând municipalității dărâmarea lui, act început la 3 august 1888. Și pentru a înlătura confuziile generate de tradiție, Panait I. Panait, consideră că aportul meșterilor străini, „lucru destul de problematic” ar fi putut să fie legat „numai de partea superioară”, el având componentele arhitecturale central-europene însă „planul inițial, decorația, rămân opere ale meșterilor locali”⁴⁰.

În veacul al XVIII-lea, după construirea ansamblului arhitectonic de către spătarul Mihai Cantacuzino, în chiliile mănăstirii Colțea, lua ființă o școală (în anii 1793–1707), „slavo-română de instrucție elementară, care pe lângă învățătura religioasă, se predau și materii de caracter profan”⁴¹.

Curând, numărul școlarilor de aici, români și străini, „era destul de ridicat pentru acea vreme, dovadă că vornicul Șerban Cantacuzino a ridicat pentru ei un paraclis. Școala era la fel de organizată ca și aceea de la Sf. Gheorghe Vechi din București, fiind o școală unde se învață și muzică bisericească. Școala funcționa cu trei dascăli: unul de științe, altul de învățături începătoare și un al treilea de cântări bisericești. Numele lor nu este cunoscut până în 1732. În același an, apare în documente un dascăl Lucin. În 1734, alături de Lucin, în diferite acte sunt trecuți dascălii „Ghiorghe” și Dima. În 1739 la 27 februarie, atât peste școală cât și peste mănăstire și spital, s-a abătut un foc nimicitor,

³⁸ Constantin Moșil, *Bucureștii vechi. Schiță istorică și urbanistică*, București, 1932, p. 24.

³⁹ Panait I. Panait, *Contribuții privind turnul Colței din București*, Rev. Studii, București, p. 6.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 48.

⁴¹ Mioara Zgâbea Turcu, *Aspecte ale învățământului bucureștean până la mijlocul secolului al XIX-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. I, București, 1964, p. 376.

clădirile fiind distruse. În același timp mor și dascălii Dima și Lucin, poate sceleați de vreo molimă. Școala a rămas numai cu dascălul Ghiorghe, iar în 1740 în diverse socoteli se vorbește și despre dascălul Ioan, adus aci în funcția amintită de către familia domnitoare Racoviță⁴².

Școala a ființat probabil, până la focul devastator din 1847 sau puțin după aceea, spitalul Colței extinzându-se și prin desființarea chiliilor mănăstirii Colțea, unde funcționa școala. Pe la 1810, lângă spital, este atestat un *ptodrotrophion* (azil pentru săraci), devenit neîncăpător ulterior, când a fost transformat în spital pentru săraci; clădirea a fost cuprinsă de ansamblul arhitectonic al spitalului Colțea, în cursul veacului al XIX-lea.

Pe cuprinsul mahalalei Colțea, în finalul veacului al XVIII-lea, a fost ființată și vama de intrare în oraș sau „*caravasaraua*”. Aceasta, începând cu 1778, are un sediu stabil, „în casele și magaziiile, ridicate în acest scop, de mănăstirea Colțea pe un „un loc sterp” al ei, „în mijlocul târgului”, chiar lângă spital; pentru acest sediu velvameșul va plăti mănăstirii o chirie anuală de 180 de taleri sau lei⁴³. În mai puțin de o sută de ani, situația clădirii caravasaralei devenise disperată; episcopul spitalului Colțea, Nicolae Trăsnea, raporta Eforiei Spitalelor în 1836, Iulie 17, faptul că „magazia Carvasaralei amenință să se prăbușească” cerând repararea ei. (Ion Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*).

Astăzi i-ar corespunde capătul străzii Wilson din perioada interbelică, numită la începutul secolului XX, strada Vămei. (George Florescu, *Din vechiul București*).

Una dintre cele mai reprezentative realizări arhitectonice din vechea mahala, rămâne aceea făcută de familia boierilor Suțu. O interesantă tranzacție, s-a petrecut în decembrie 1792, când jupâneasa Sofia, văduva starostelui Mărgărit, vinde lui beizadea Grigore Suțu, locul din mahalaua Colței, ce-l are cumpărat de la Constantin Boltașu; prețul, 3000 de taleri. În acest colț de nord-vest al mahalalei Colțea, familia Suțu v-a ridica palatul care-i poartă numele și astăzi, la începutul secolului al XIX-lea. În 1815, beizadea Grigore Suțu, se plângea către domnie, de faptul că hotarul domeniului său dinspre Sărăria Colței nu era stabilit. În 1819, același Grigore Suțu împreună cu soția sa Sofia Dudeasca, au dăruit fiului lor Mihail Suțu Voievod, hanul de lângă Colțea, din Sărărie, cu locul respectiv și împrejurimile de lângă hanul ars. Postelnicul Costache Suțu căsătorit cu Ruxandra Racoviță, devine posesorul vechii case din fața mănăstirii Colțea, în 1823, care a aparținut socrului său, vornicul Dumitrache Racoviță, mărind astfel domeniul urban al familiei Suțu din mahalaua Colței. Curând, Costache Suțu a început să aducă reparații și îmbunătățiri substanțiale vechii case, începând cu anul 1831. În 1833, având sprijinul arhitecților Vitul și Conrad Schwink (ultimul locuind chiar în mahala), au transformat vechea locuință a familiei Racoviță în actuala formă a palatului Suțu.

Către 1839, prințul Mihai Grigore Suțu, vinde locul cu hanul din sărăria veche de lângă Colțea, fratelui său Constantin, care l-a dăruit feciorului său,

⁴² *Ibidem*, p. 380.

⁴³ Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 164.

Grigore. Ceva mai târziu, în 1872, Grigore Suțu, acum îmbătrânit, va dărui spitalului Colțea, locul numit „piața Suțu”, din dosul spitalului, „cu obligația ca de veci acest loc să poarte numele familiei Suțu”.

Din acest ansamblu medieval și modern din centrul Bucureștilor, au mai rămas astăzi biserica Colțea, spitalul Colței, modernizat și extins după 1870 și 1900, pe vechile spații ale chiliilor mănăstirii Colțea, și a turnului Colței și desigur, palatul Suțu. Împrejurul acestor edificii, s-au aflat numeroase străduțe și locuințe despre care vom aminti în continuare.

Nu avem multe date concrete care să se refere la viața intimă, de familie, pentru evul mediu bucureștean, însă se pot face comparații sau corelații cu centrele similare din spațiile învecinate. Într-un asemenea caz, se pierd desigur, multe amănunte semnificative care țin de specificul unei colectivități, de la legile nescrise privind organizarea acesteia, la relațiile inter-umane.

Cu veacul fanariot – al XVIII-lea –, avem multe informații care descriu procesul de orientalizare a spațiului privat și a accesoriilor acestuia⁴⁴.

Femeia este alungată într-un ‘gineceu’, cât mai departe de lumea bărbaților, – a celor care decid (nu știm cât de aproape a fost ea, până atunci). Această relație, este întâlnită atât în societatea înaltă cât și la periferia ei. Adulterul și femeia ‘ușoară’ erau pedepsite cu oprobriul public, ca cea mai ușoară pedeapsă, sau adesea, femeile în cauză, erau închise sau trimise la mănăstire.

Ea devine un element social secundar, un îngrijitor permanent al familiei, iar spațiul public devine exclusiv masculin.

Potrivit lui Ștefan Ionescu, „viața intimă a domnițelor și jupânițelor” era foarte asemănătoare cu aceea a turcoaicelor; „gineceul, acest păcat al civilizației bizantine, era în vigoare”.

Generalul rus Bawr – în memoriul întocmit pentru Ecaterina a II-a – scria că „femeile stau închise și nu sânt văzute de nimeni”, și asta către 1775. Ele erau obligate să trăiască izolat „într-o dureroasă singurătate, într-o noapte adâncă a minții și a sufletului, având doar permisiunea de a lucra la gherghef, înconjurate

⁴⁴ Ștefan Ionescu, *Bucureștii în vremea fanarioșilor*, Editura Dacia, Cluj, 1974, pp. 73–74. „[...] Moda constantinopolitană influențase într-o asemenea măsură pe boieroaice, încât chiar preferințele pentru stoffe sau culori erau inspirate de grecoaicele din capitala imperiului. Stofa preferată era canavățul, de proveniență venețiană sau mătasea și atlasul. Culorile erau cele purtate la Constantinopol și aveau și la București nume turcești: ghiulghiul, care era un roșu stins; turangiul, adică culoarea portocalie, iar algeaua o mătase verde. Nasturii de mătase ce încheiau rochiile, când nu se puneau pietre scumpe, se numeau ceaprazе [...]. Rochiile erau lungi, largi, cu flori, iar gulerul era alb răsfrânt și cu fâșii de blană rară, ce se prelungeau până la cingătoarea prinsă cu paftele scumpe; pe cap purtau căciulițe de postav, ișlicuri așezate pe codițe împletite.

Un loc important pentru frumusețea boieroaicelor îl avea fardul. Dresul excesiv al feței era un obicei oriental. O boieroaică nu se considera îndeajuns de cochetă și de grațioasă dacă nu se sulemenea cu roșu, alb și negru, în mod strident. Pe față dădeau cu prafuri albe și roșii iar sprâncenele și genele le înnegreau. Tot pe față își făceau și puncte negre; iar unghiile pe jumătate le înroșeau cu sucul unei plante, laosonia. Părul era vopsit sau cănit, adică dat cu cana. Obiceiul cănitului îl avea de altfel și bărbații. [...] Un călător englez, Petty, cunoscut al lui Ienăchiță Văcărescu, trecând prin București în 1784, participă la un bal dat în casa unui boier. Călătorului englez, totul i se păru ‘o magie’, ‘o altă lume’. Multe din boieroaice erau îmbrăcate grecește sau românește, iar găteala lor era foarte bogată și bine împodobită cu diamante și alte pietre prețioase”.

de prietene. Domnițele și jupânițele aveau însă dreptul de a merge la biserică pentru a se închina, fără să fie văzute de cineva, fără să scoată o vorbă cu cineva.

La sărbători jupânițele nu participau, alături de bărbați, la primirea darurilor, la fel domnițele. La ospete și petreceri, femeile nu erau permise. În schimb, uneori, erau permise plimbările, dar ca la Constantinopol, în carete. Deseori, orașenii vedeau pe poduri trecând elegante carete, în care, după perdele trase, domnițele sau jupânițele își purtau aleanul și spleen-ul⁴⁵.

Intimitatea Curții Domnești din București, era asemănătoare celei din Scrai. Viața doamnei se desfășura protocolară și banală, de cele mai multe ori în interiorul zidurilor. Înconjurată de un personal numeros și inutil prin diversitatea lui, casa civilă a doamnei cunoștea preponderența petrecerilor domestice în intimitatea haremului⁴⁶.

Această restrângere a libertății individuale și ștrangulare a personalității liber exprimate, să fie cauza exploziei din anii 1806–1812, când spațiul monolitic masculin este pulverizat de prezența feminină, tot mai diversificată în comportamente, gusturi și gesturi?

Dincolo de spațiul societății alese, pre-orașenești, din Bucureștii veacului al XVIII-lea, se afla mahalaua. Mahalagii au avut un stil care „contrastă violent” cu acela al boierilor, boieroaicelor și târgoveților mai înstăriți. Trăind cu greu, „oamenii de jos”, duceau mai mult o viață rustică, nedominată de nărvurile orientale sau cele occidentale de mai târziu, exceptând îmbrăcămintea⁴⁷.

Cum mahalaua Colței se afla în vecinătatea Curții Domnești, acest spațiu se urbanizează cu rapiditate în cursul veacului al XVIII-lea. Locul „oamenilor de jos”, potcovari, olari, cojocari, săpunari, etc., este luat de târgoveți mai înstăriți, comercianți din variate branșe, liberi profesioniști, etc. Datorită documentelor publicate de Ion Ionașcu, în 1941, putem reconstitui lumea mahalalei Colței pentru veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea⁴⁸.

Cel mai vechi proprietar în mahalaua Colței (pe vremea când nu se numea așa), este amintit „Ștefan mare portar”, despre care cronica lui Stoica Ludescu, afirmă că, în 1559, acest Ștefan ar fi adus de la Poartă, steag de domnie pentru Petru Vodă cel Tânăr (1559–1568).

Acest spațiu va intra în posesia marelui pârcaș Vlad în 1577. Cu veacul al XVI-lea, apar și nume domnești ca proprietare de terenuri în mahalaua Colței precum Antonie Vodă din Popești (1669–1672), dar și numeroase nume boierești:

⁴⁵ Jean Louis Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, Neuchatel, 1781, pp. 192–193; Gen. Bawr, *Memoirs historiques et geographiques sur le Valachie*, A Frankfort et Leipzig, 1778, p. 232; apud, *ibidem*, pp. 74–75.

„[...] Fetele boierilor erau închise așa cum sânt închise turcoaicele, în haremuri cu zăbrele de lemn, adesea aurite. Privind printre acestea, ele își pot alege un soț; însă bărbații adesea nu le văd pe ele decât ca să locuiască împreună, după scurta ceremonie din biserica grecească”. (Nicolae Djuvara, *Între Orient și occident. Țările Române la începutul epocii moderne: 1800–1832*, Humanitas, 1995, București, p. 98.)

⁴⁶ Ștefan Ionescu, *op. cit.*, p. 69 și p. 107.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 239.

⁴⁸ *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colței*, publicate de Ion Ionașcu, Fundația Regele Carol I, București, 1941.

Doiceștii, Cantacuzinii, Măneștii, Corbenii, Grecenii, Brezoenii, Verneștii, Lămoteștii, Popeștii ilfoveni, Răteștii din Argeș, neamul banului Neagoe Săcuianu, descendenții banului Ghiorma din Alexeni, Budiștenii, Căndeștii, Dudeștii, Văcăreștii, neamul boierilor Suțu, etc.

Alături de aceștia, cu veacul al XVIII-lea îndeosebi, își fac apariția numeroși reprezentanți ai clasei de mijloc care, cu timpul, vor deveni preponderenți în arealul amintit. În 1676, Leca și Duca din Călinești se judecau pentru un loc de casă, „lângă uliță”, în mahalaua Colței; în februarie 1695, Constantin Brâncoveanu, îl „volnicește pe Cârstea neguțătorul și pe soția lui, Ilinca Greaca, să stăpânească o casă din mahalaua Colței, pe care au cumpărat-o de la Iane Pacea cu 130 de taleri”; în 1699, același domn, „întărește lui Sterie lumânărarul stăpânirea peste casele și locul din mahalaua Colței, cumpărate de la Ilinca, apoi peste casele cu pivnița și locul, ce le-a cumpărat de la Ianache cojocarul, fiul lui Iane bărbierul”⁴⁹.

Pentru veacul al XVIII-lea, sunt amintite variate tranzacții de case, pivnițe, prăvălii sau terenuri și locuri de case, între persoane fizice. Crește considerabil preponderența numelor de comercianți, mici meseriași sau manufacturieri, care își dispută un loc în preajma „Uliții Mari” a Lipscanilor.

Astfel, în 1706 este amintit un Manea cavaful care, împreună cu sora sa Iana, vând vornicului Alecsandri și soției sale Ilinca, un loc de casă; în 1722, marele vătaf de aprozi Toma, vindea popei Pârvul (de la mănăstirea Colței), un loc de casă; un Șerban Greceanu ceauș de aprozi și fratele său, Drăghici, vindeau neguțătorului Constantin Crețul „un loc de lângă Colțea” în 1727; în 1739, Grigore Grozea cupețul, vindea lui Scarlat „fost mare căpitan de dorobanți”, pivnița de piatră cu locul ei, „de lângă zidul Colții, unde au fost casele socrului său, Maxim mărgelarul”; în 1746, Radu Brezoianu, fost mare pitar, și soția lui Ilinca, au vândut casele cu locul lor, mănăstirii Colțea, ca aceasta să-și facă han; în 1754, Grigore Duca vindea casele sale din mahalaua Colței, marelui clucer Ioniță Racoviță.

Numeroși neguțători închiriau loc de casă de la mănăstirea Colțea, pentru a-și putea desfășura activitatea specifică: Ioan Zaraful în mai 1761; Manul liptcanul în mai 1761, Iane Nicolau cojocarul în septembrie 1763; un alt cojocar, Antonie, în 1765; Mihalache vameșul în 1766 (probabil de la carvasaraua învecinată); Hristea șetrarul în 1774; Alban, „legătorul de cărți” în aprilie 1780; doctorul Constantin Ioan în aprilie 1785; etc.

În 1773, unul dintre cei mai înstăriți târgoveți bucureșteni, Constantin Boltașu, vindea lui Petco lumânărarul „locul cu casele lui, din fața hanului Colței, moștenite de la unchiul său, Gheorghe Boltașu”.

Totuși, cea mai reprezentativă tranzacție, rămâne aceea petrecută în decembrie 1792, când jupâneasa Safta, văduva starostelui Mărgărit, vinde lui beizadea Grigore Suțu, locul din mahalaua Colței, ce-l are cumpărat de la Constantin Boltașu.

Între numeroșii locuitori din veacul al XVIII-lea ai mahalalei, – fie și temporari –, amintim selectiv, în parte și cu profesiunile lor: Vasile abagiul;

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 1–75.

Gheorghe Hagi Halepliul (din Alep); Preda paharnicul și fratele său Vintilă; Alecsandri giuvaergiul; Mihul cavaful; Ilie cojocarul; Macsin cupețul; Ciriță băcanul; Alecsandri vornicul; Șerban fiul aprodului Ioan; băcanii Mihalcea și Necula; cămărașul Hrisant; ceaușul de aprozi Șerban Greceanu și fratele său Drăghici; cupeții Lamba, Apostol Grigorie și Mihalache; starostele Dumitrașco; Anița Goleasca, soția lui Nicolae Știrbey; neguțătorul Apostol; Tănăsie Grecul; Dionisie, fost vlădică al Pafosului; serdarul Ianache; Constantin Boltașu; Sandu vameșul; epitropul Trandafir; preoții Marcu, Radu, Filatco, Ioan, Mușat și Grigorie; vameșul Iorga; dascălul Ioan; zaraful Constantin; Dumitru Constantin; Constantin Cândescu; Zamfirache liptcanu; polcovnicul Ghioca epitropul; Ștefan Seimeanu; Gheorghe Boltașu; epitropul Panait; Petco Cealâcul; Dragnea Gurguvlis; bărbierul Nițu; neguțătorul Ioan Radu; vătaful State Halepliul; șetrarul Hristea; un Petre Neculau; logofătul de taină Andronache, fiul popii Filacto; slugerul Hagi Dumitrache; Andonie Fotino; ceaușul Panait, epitropul Colții; neguțătorii Ioan, Diicul și Gheorghe; Stoian dogarul; Teodor sârbul; Teodor Hristu; Zaharia Polizu, care cumpăra în 1781 o prăvălie scoasă la meza în urma morții lui Panait Efesiu (probabil din Efes); neguțătorul Tudor Matei, epitropii Constantin Pețea și Ioanichie Glavacioceanu; postelnicul Dumitrache Miuleț; logofătul Albu; băcanul Tudori; vlădica Daniile Zihno, epitropul Colței la 1788; Dimu Alexiu cu simigeria lui din 1788; tâmplarii Ioan și Pătrașco; vătaful de dogari Stoian; croitorul Stoica; șetrarul Hristache Saul; Iane Triandafil; bărbierul Dragnea; etc.⁵⁰.

În totalitatea cazurilor, femeile (soții, văduve, fiice, rude), apar alături de proprietarii în cauză în actele oficiale, cu semnăturile de rigoare. Cel puțin juridic, în societatea bucureșteană, femeile erau în egalitate de drepturi privind moștenirile sau tranzacțiile soților sau rudelor.

Cum arătau construcțiile din mahalaua Colței în veacul al XVIII-lea? În afara ansamblului de la Colțea, despre care am discutat mai sus (spitalul, mănăstirea, hanul omonim), au existat împrejurul lor numeroase locuințe și prăvălii. Potrivit lui Florian Georgescu, cel puțin până către 1750, aspectul caselor boierești sau ale târgoveților bucureșteni, fuseseră puternic influențate de moda turcească de la Constantinopol. Astfel, „casele de zid din ce în ce mai numeroase încep să fie împodobite în stil țarigrădean, cu arcade și ferestre în formă de treflă și cu balcoane închise ce ieșeau afară din corpul casei. [...] locuințele încep să fie mobilate cu divane mari și cu saltele”.

Ambientul interior era și el constantinopolitan, casele boierești fiind zidite după tipicul timpului, „în formă de cruce”, având deasupra parterului „un singur cat, străbătut pe dinăuntru de o largă galerie care lasă la fiecare intrând o mică încăpere, unde se cuibărește stăpânul și cu familia sa” iar odăile casei erau astfel așezate „încât să dea toate într-o sală mare, aflată la mijloc”.

⁵⁰ *Ibidem*, pp. 51–272.

Amintesc informațiile etnografice și onomastice publicate de Aurelian Sacerdoțeanu în 1972. Astfel, pentru parohia Colței și mahalaua omonimă, autorul amintește selectiv o serie de nume caracteristice precum: Aba, Acrivi, Drume, Dalcea, Ghiptana, Haita, Ignota, Ilinost, Palaloga, Pătrat, Zanbiia, Criteanca. (Aurelian Sacerdoțeanu, *Etnografie bucureșteană în secolul al XVIII-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. IX, București, 1972, pp. 153–154.)

Mahalaua Colței, se pare că avea o preponderență față de celelalte regiuni ale orașului (cu excepția zonei curții domnești), privind edificiile zidite din cărămidă în veacul al XVIII-lea. Procesul de modernizare, începuse să se facă simțit, cu atât mai mult cu cât, după 1750, se iau măsuri ca să nu se mai facă construcții „în calea sau în trecătoarea obștei”⁵¹.

Veacul al XIX-lea, grăbește procesul de modernizare și de urbanizare a mahalalei Colțea iar în final, curând după 1850, a avut drept finalizare, dispariția ei ca unitate administrativă în cadrul orașului, devenind parte componentă a acestuia. Este ultima perioadă din existența acestui spațiu ca suburbie, tot mai integrată în viața organică a orașului în continuă organizare, după 1800.

Către 1810, mahalaua Colțea avea 81 de case cu un total de 317 locuitori între care 152 erau bărbați și 165 femei.

Primul punct fundamental în modernizarea Bucureștilor la începutul veacului al XIX-lea, au fost anii Regulamentului Organic (1831–1833). Cum s-a prezentat mahalaua Colței în această perioadă? Aflată în spațiul central al orașului, ea este tot mai strâns cuprinsă în procesul de modernizare al urbei.

Paralel cu acest proces, se derula un altul, tot de modernizare dar din perspectiva mentalităților, ideilor și opțiunilor profesionale, cotidiene.

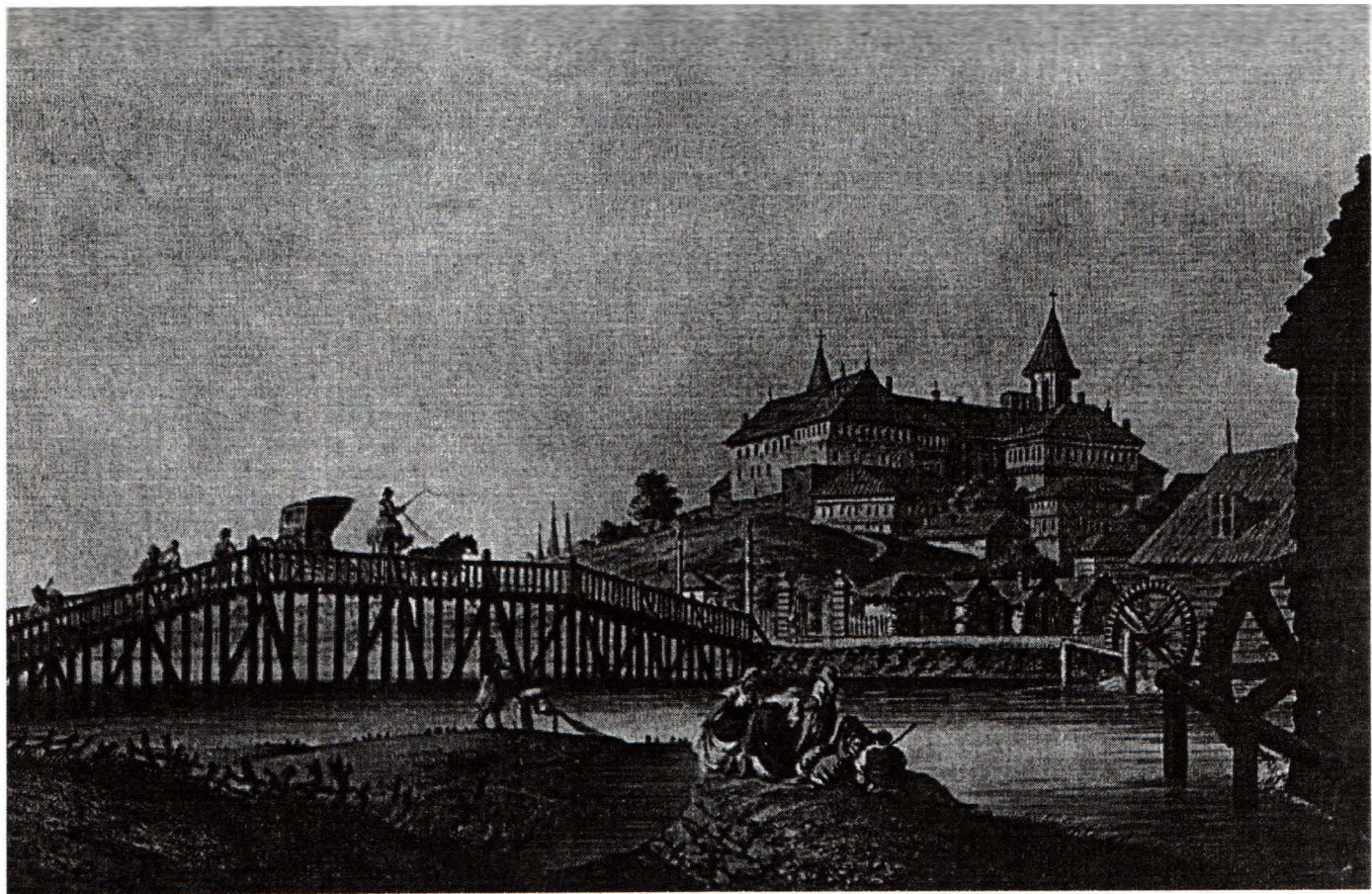
Mahalaua bucureșteană în general, se restructura continuu, căpătând particularități prin care se deosebea de celelalte. Apar variate „ranguri” între locuitorii mahalalei în funcție de venit, statutul profesiei în societate dar și în funcție de proprietate. Unii aveau casele lor, erau „edecari”, iar cei mai mulți erau chiriași de terenuri, case sau prăvălii, (numiți în vechime, „embaticari”). Cei din Centru (mahalele centrale între care și Colțea), „se întoleau numai cu haine nemțești și făceau pe fandosii”⁵².

Potrivit catagrafiei din 1831, în mahalaua Colței, trăiau în 92 de case, 97 de reprezentanți ai clasei de sus (44 boieri cu 40 de slugi și alți 13 robi țigani); 596 de reprezentanți ai clasei de mijloc (între care 290 de târgoveți și liberi profesioniști care întrețineau alte 306 de slugi); 28 de reprezentanți ai clerului (23 la număr plus 5 slugi) și 18 familii de sudiiți (străini); în total 70 de familii. Nu locuiau evrei – una dintre puținele mahalale). În spațiul mahalalei Colțea se afla atunci și o fabrică de ulei⁵³.

Clasa boierilor la 1838, cuprindea 23 de familii care avea 45 de băieți și 33 de fete alături de care se aflau 6 văduvi, 15 văduve și 13 holtei. În ceea ce-i privește pe neguțători, avem 48 de familii cu 65 de băieți și 48 de fete, alături de care aflăm 14 văduvi, 21 văduve și 45 holtei.

⁵¹ Florian Georgescu, *Regimul construcțiilor în București în deceniile patru și cinci din secolul al XIX-lea*, Rev. Materiale de Istorie și Muzeografie, vol. V, București, 1967, p. 39.

La mijlocul secolului al XIX-lea, călătorul D. Ralletti scria: „[...] Orașul în privirea zidurilor e European; ele sunt expresia unei arhitecturi, unui gust estetic, mai bun decât al nostru – însă în privirea alinierii ulițelor e oriental, și acest mic contrast unit cu vegetația multimei arborilor îi dă o plăcută fisionomie. – E foarte întins și respiră veselia și blândețea caracterului unei populații, pe care nici lăcustele, nici focul din 1847, precursorii ocupației, nu-l prefăcără”. (D. Ralletti, *Suvenire și Impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*, De Soye si Bouchet, Imprimerii, Paris, 1858, p. 13.)

Podul peste Dâmbovița ducând la Mănăstirea Mihai Vodă și la noua Curte domnească.
În fund, complexul mănăstirii. În față, în dreapta, două mori de apă.

Țigani, aveau următoarea reprezentare demografică: 15 familii cu 13 băieți și 40 de fete cărora li se adăugau 12 văduvi, 14 văduve și 59 de holtei. Slugile formau în total 20 de familii cu 13 băieți și 65 de fete; urmau 15 văduvi, 65 de văduve și 294 de holtei.

„Partea bisericească” era formată din două familii cu trei băieți și două fete și un singur holtei. Cei de origine străină, formau 13 familii cu 9 băieți și 11 fete; 7 văduvi, 4 văduve și 56 de holtei.

Totalul populației era de 1293 de persoane în cadrul căreia cei necăsătoriți erau în număr de 469 de persoane, alături de numai 141 de familii. Tânăra generație era preponderent feminină în ceea ce privește totalul: 139 de băieți față de 227 de fete⁵⁴.

Se constată o creștere a numărului de copii pe măsura coborârii în rang și tot așa, a bărbaților necăsătoriți (slugile și apoi țigani).

Cine erau aceștia? Voi prezenta numai clasa de mijloc, cuprinsă în „catastihul patentarilor de neguțători și meseriași” întocmită în 1832. Sunt menționați cu acest prilej: zaraful Ioniță Pavlovici; băcanul Iliie Tudor; cârciumarul Vasile Gheorghiu; olarul Crăciun Gheorghe; cafegiul Costi Ioan Tamburagiu care locuia în hanul Colții unde avea și cafeneaua; cojocarii Ianache Ștefan, Sandul Ion, Barbul Nedelcul, Ioniță Stan (la neamuri), Vasile Tănase, Iordan Necolaie, Costache Constandin, Dumitru Grigoriie (la neamuri), Badea Nicolaie (postelnicul), Petrache Popa Gheorghe, Pascale Duda (la neamuri), Ion State (la neamuri), Necolaie Vasile (la neamuri), Toma Hagi Dimciu (la neamuri), Zahariia Ion, Ioniță Ilie, Iacov Răducanu, Dumitru Oprea, Grigorie Constandin, Constant din Gheorghe, Răducanu Grigore, Dumitrache Popas Tănase, Iordache Hagi Tonciul, Ivan Ștefan, Mihaiu Constandin, Hristea Nicola, Costache Dumitru (la neamuri), Nițul Grigore, Zamfir Nicolae, Chiriță Dobre, Stoica Hristu, Filip Șarban, Ion Popa Bunea, Dumitru sin Dumitru, Grigorie Protopopu Gheorghe (asidot), Ion Alexandru, Ene Cernovici (asidot), Vasile Dumitru Strâmbul (la neamuri), Filipache Enghiurliu, Grigorie Iliie, Mihaiu Procopiie, Dumitru Theofil, Dumitru Ion, Necolaie Teodor, Grigorie Dumitru, Petru Andreiu (scutit pentru serviciu militar); boiangiul Șarban Velicu; simigiul Dumitru Dangala; croitori cu telali sau ibrișmigii și ceaprazari; Tudor Enache, Necolaie Tudor, Dumitrache Ispas, Panait Necolaie, Drăghici Radu, Bratul Dobre, Stan Trandafir și Badea Mateiu și Petre Lungu; bragagiul Ene Gheorghie și dogarul Radu Petre⁵⁵.

Alături de aceștia, după 1800, apar și alte nume precum: Dima simigiul în 1803; ceaușul Dumitrache, vornicul Barbu Văcărescu, și Dumitrașco banul Racoviță (1804); Radu sin Gheorghe Dogarul și Diamandi, starostele de neguțători, Ioniță precupețul și Grigorie cojocarul, Marin simigiul (1816); neguțătorii Ioan și Gheorghe Nicolau, serdarul Ioan Pribeanu și vorniceasa Câmpineanca (1824); neguțătorul Nicolae Teodor Opreanu (1832); medelnicerul Ioan Botea și ceaprazarul Alecu Ispas (1835); medelnicerul Ioan Pop, profesor și logofătul D. Rallet, Radu Marcu Dogaru și G. Nicolăescu (1845); Răducan și Dumitru Grigore (1852); Manolache Grădișteanu și Mihalache Pancu (1856);

⁵⁴ Florian Georgescu, *op. cit.*, p. 84 bis.

⁵⁵ *Începuturi editulare 1831–1833*, vol. I, București, 1936, pp. 132–223.

Marinciu Petrovici și Petre Georgescu (1862); Lazăr Carenderoglu, N. Csida, „Ioniță duhovnicul” și Al. Zanne (1868); Anastase și Ion Kalinderu (1889), etc.

În anul 1805, Grigorie Băleanul devine printr-un schimb, proprietar „în dosul hanului Colței”; în 1807 decembrie, paharnicul Ștefan Belu cumpără o prăvălie „pe pământul mănăstirii Colțea” din mahalaua învecinată, Sf. Gheorghe Vechi, pentru ca mai târziu, același personaj să obțină prin schimb în 1812, „casele răposatului medelnicer Mihalache” din mahalaua Colței. Între alți proprietari de la începutul veacului al XIX-lea amintesc selectiv: ceaușul Spătăresc Dumitrache Mihuleț și slugerul Scarlat Chițoran (1815–1816); Dragnea „fiul lui Radu bărbierul” și Constandin Giuvarul (1813–1814); Ștefan Velescu; epitrop (și clucer totdeodată) al mănăstirii Colțea și Nicolae Trăsnea (1824); Panait Teodosiu proprietar de cafea cu 1827; Ioan Bacaloglu; serdăreasa Elenca Mihuleața și clucerul Costache Poenaru (1831 și 1832); cunoscutul Aaron Florea, locuitor al mahalalei la 32 de ani și arhitectul Conrad Schwink; Elisabeta Dudașca, Mihai Grigore Șuțu; logofătul Dimitrie Ralet cu ianuarie 1845; Manolache Grădișteanu și Mihalache Pancu (1855–1856); Anastase Kalinderu; Mihail Eustatiade în 1889 și Ion Kalinderu, 1897, etc.⁵⁶.

Vestitul foc din martie 1847 nu a afectat prea mult mahalaua Colței față de cele învecinate. Mahalaua Colței, a avut un număr redus de sinistrați: 29 de proprietari și 29 de chiriași. Clădirile distruse erau două case mari, 22 de prăvălii și nici o casă mică. Ocupațiile mahalagiilor menționate erau următoarele: jococarii groși (11 chiriași și un proprietar), patru băcani chiriași, doi cârciumari chiriași, și câte un precupeț, tutungiu, cafegiu, bragagiu, birtaș, toptangiu, toți proprietari⁵⁷.

Pentru veacul al XIX-lea, a doua parte, George Costescu amintește o serie de case, de-a lungul străzii Colței: casa lui Pană Buescu, casa doctorului Boicescu, o casă cu gang a lui Hrisoscoleu, „vecină cu aceia a doctorului Alexianu”⁵⁸.

Același autor amintește locuința brutarului Gheorghe Damalidi „de pe colțul străzii Sfinților, peste drum de spitalul Colței” și vestitul magazin al băcanului Petre Amărășteanu⁵⁹.

Pentru a doua parte a veacului al XIX-lea, se observă o reducere treptată a meșteșugarilor și micilor meseriași din vechea mahală a Colței, care-și vând casele și terenurile celor cu profesii liberale: avocați, doctori, dascăli sau profesori, arhitecți sau descendenții vechilor familii boierești. Prin ridicarea

⁵⁶ Ion Ionașcu, *op. cit.*, pp. 273–386.

Chiriașii hanului Colțea (printre ultimii) menționați pentru 1836, 2 mai, sunt următorii: teologu Ioan, Constandin H. Lazaru, Marinciu Nicolau, Lazăr armeanu, Hagi Gh. H. Dimitriu (care avea și prăvălii închiriate), Constandin Mehmet (o magazie), Athanasie Lascali (o magazie), la fel și Constandin Panaiotu, Grigore vâspitoru, Pashale jococar, Costea Panait, Panait băcanu, M. Dimitriu și tovâroșia”, Tonciu băcanu, Ștefănache băcanu, Ivancea Nicolau „heraru”, Ioan Bacaloglu (două magazii); chiriași de mai multe magazii: Nicolae Teodoru, Tonciu Hristu, Nicolae Manier. Între alți chiriași, sunt amintiți: preotul bisericii Hanul Colței; una pentru păzitorul hanului; „odaie canțelarie” închiriată de baronul Hristofor Sachelarie lui Ioan Hagi Bacaloglu și locuința arendașului hanului, Lazăr Calenderoglu. (*ibidem*, p. 339).

⁵⁸ George Costescu, *op. cit.*, p. 101.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 148 și p. 173.

palatului Suțu, vechea mahala a Colței se transformă chiar într-un spațiu rezidențial. Comercianții care rezistă acestor transformări, sunt puțini iar magazinele lor s-au modernizat pe măsura cererilor pe care modernizarea și gusturile noilor veniți, le impunea.

În ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, denumirea de mahala a Colței, dispare din peisajul cotidianului bucureștean. Spațiul vechii mahalale, este integrat organic în centrul cosmopolit al orașului, alături de mahalalele învecinate (Sf. Gheorghe Nou și Vechi, Batiștei, Scaune, Sfinților, Sf. Sava, Curtea Veche, etc.), suburbiile orașului fiind împinse mult spre nord (Bucureștii noi, Dămăroaia, Grivița, Crângași, Giulești), spre est și sud-vest (Pantelimon, Fundeni, Floreasca, Progresu, Berceni, Ferentari, Lupeasca, Dudești – Cioplea, etc.).

Vechile denumiri de străzi rămân totuși, adesea schimbate, în diferite conjuncturi istorice. Dacă în veacul al XVIII-lea, ulița Colței se întindea din actuala piață a Victoriei la nord, spre sud, până la piața Unirii de azi (după Constantin Giurescu), ea se va fragmenta ulterior, restrângându-se la un perimetru mai mic, cuprins între actuala piață a Universității (până către 1950, Ionel Brătianu) și actuala piață Sf. Gheorghe (fostă Romei). Această schimbare, s-a petrecut treptat începând cu a doua parte a secolului al XIX-lea.

În 1905, existau două artere cu numele de Colțea. Un bulevard cuprins între piața Romană și piața Victoriei, și o stradă Colței, între strada Lipscani și bulevardul Carol I (azi C. A. Rosetti). Doar această arteră a mai rămas astăzi, din vechiul bulevard. În primul caz, se aflau un total de 116 case, iar în al doilea, 71 de case. De asemenea, din vechile artere ale mahalalei, sunt existente la 1905 și străzile Teilor, care se termina în Ștefan cel Mare și care avea 58 de case; strada Sfinților care se termina în Calea Moșilor, cu un total de 126 de case. Pe aceste din urmă două artere, se aflau două comisariate de poliție: no. pe strada Sfinților și no. 24 pe strada Teilor⁶⁰.

După 20 de ani, către 1927, secțiunea bulevardului dintre piața Victoriei și piața Romană, devine bulevardul Lascăr Catargiu, rămânând doar porțiunea cuprinsă între piața Universității (fostă Ionel Brătianu) și piața Sf. Gheorghe (fostă Romei), cu un total de 68 de case. De asemenea, strada Scaune devine Nicu Filipescu, rămânând o porțiune redusă numită „stradelă”, cu numele de Scaune (care începea în strada Bolintineanu și se termina în Teilor); strada Sfinților rămâne intactă; strada Teilor, se înjumătățește, partea superioară dinspre Ștefan cel Mare, devenind Vasile Lascăr⁶¹.

Către 1933, – numele de Colțea dispare din numele peisajului rutier. Secțiunea bulevardului cuprins între piața Universității și piața Sf. Gheorghe, devine bulevardul Ionel Brătianu iar strada Colței din preajma spitalului omonim, este cuprinsă în strada Sfinților (deși pe hartă această secțiune scurtă apare cu numele de Colțea)⁶².

⁶⁰ Călăuza *stradelor capitalei*, Institutul de arte grafice „Carol Gobl”, București, 1905.

⁶¹ M. Capeleanu, Eugin Cusin, *Ghidul Municipiului București*, Atelierele grafice Socec și Co. Soc. Anon, București, 1927.

⁶² *Municipiul București și împrejurimile*, Institutul Cartografic „Unirea”, Brașov, 1933 și edițiile 1935 și 1938.

Către 1940, intervine o nouă schimbare: bulevardul Ionel Brătianu (fost Colței) devine bulevardul regele Albert I al Belgiei, iar secțiunea din vechea stradă a Colței cuprinsă între noul bulevard și bulevardul Domniței, revine la vechiul nume⁶³.

După alți 20 de ani – mai exact în 1964 –, vechile denumiri apar în codul rutier al orașului, cu excepția faptului că, bulevardul Colței devine bulevardul 1848. Spațiul vechii mahalale, în mare parte era cuprinsă în raionul Tudor Vladimirescu. Fără mari schimbări, această realitate este prezentă și astăzi⁶⁴.

Pe străzile Colței, Teilor, Sfinților și Scaune, s-au aflat după 1870 până către 1950, o serie de magazine care fac trimitere la vechile ocupații ale târgoveților din veacurile anterioare: blănăria *H. Reich* pe strada Sfinților 27; magazinul de desfacere al fabricii de ciocolată „*Zamfirescu*” în piața Romei; hotelul *Select* pe Sfinților 36; primăria sectorului I și a capitalei la palatul Suțu, care între 1938–1948 devine sediul nou al băncii Crissoveloni; magazinul de literatură și articole tehnice de pe bulevardul Colței no. 33–35; un alt magazin similar pe aceeași arteră la no. 28; atelierul și magazinul de blănuri *Paul Kamerling* pe strada Colței 11; blănăria *C. Zvoresțeanu* pe strada Colței no. 38; laboratorul *Al. Iteanu* pentru industria chimico-farmaceutică pe strada Vasile Iancă no. 3; numeroși medici care profesau: *Grossman Jules* pe str. Sf. Gheorghe 29, *Meller Oscar* pe strada Colței 8, *Reiner Francisc*, str. Scaune no. 37, *Seligman Hugo*, str. Scaune no. 47, *Solomon I.*, str. Sf. Gheorghe Nou no. 7, *Velsberg Iosef*, str. Sf. Gheorghe Nou no. 7; drogueriile: *Dr. Davila* pe str. Colței 17, *Speranța*, condusă de *George Goina*, pe str. Colței 7a, *Sf. Gheorghe*, condusă de *M. Dulbergher*, *G. Stelescu* și *E. Iacobi*, pe str. Lipscani 80; etc.

Revenind asupra aspectului demografic în perimetrul mahalalei Colța, în decursul ultimilor trei sute de ani, putem observa procesul de integrare a unei suburbii, în corpusul modern al orașului; sau mai degrabă, procesul de constituire a acestui corp, din mahalalele centrate în jurul Curții Domnești.

Alături de procesul de urbanizare și modernizare a ambientului arhitectural, s-a derulat în paralel, un proces mai subtil și greu de surprins în resorturile sale: schimbarea treptată a mentalităților locuitorilor. De la o lume suburbană, cu profesiile de rigoare (agricultori, mici meșteșugari care îi ajutau pe primii cu meșteșugul lor: fierari, olari, tăbăcari, jocari, lumânărari), la meseriile liberale legate de comerț cu variate produse fie locale fie din import. Acest proces, a fost favorizat de vecinătatea Curții Domnești, principala beneficiară a comerțului local sau tranzitoriu, și desigur prin formarea unei artere comerciale în apropiere de primă mărime, aceea a Lipscanilor. Apar primele manufacturi, prăvălii specializate pe diferite mărfuri: de îmbrăcăminte sau accesorii vestimentare, accesorii legate de consumul casnic, etc.

⁶³ *Ghidul minune. Călăuza străzilor din București și din comunele suburbane*, Editura Ghidului, Tipografia ziarului „Universul”, București, f.a.

⁶⁴ *București – ghid*, Editura Meridiane, București, 1962.

* Embaticul, era o închiriere de teren pe termen lung (99 de ani) pentru care se plătea o chirie minimă (între 12 și 90 lei pe an) dar admitea și o plată globală. Era numit în popor și Htesman.

Ridicarea unor edificii publice – cele mai numeroase dintre mahalalele Bucureștiului: un spital, un han, o școală, o biserică și apoi mănăstire, un foisor de foc (Turnul Colței), mai târziu palatul Suțu (reprezentativ ca model de vilă orășenească), edificiul Ministerului Agriculturii și Domeniilor (astăzi are aceeași funcțiune), numeroase case particulare care au evoluat de la formele rudimentare (deși destul de mari ca întindere multe dintre ele), din veacul al XVII-lea și al XVIII-lea, la stilul arhitectural parisian, vienez sau berlinez, fie de secol XIX, sau de secol XX.

Spațiul vechii mahalale, se transformă în cursul secolului XX, definitiv, într-o zonă cosmopolită, predominând printre locuitori, prestatorii unor meserii liberale precum: medici, profesori, preoți, arhitecți, investitori mici sau mijlocii, posesori de prăvălii sau manufacturi.

Mahalaua Colței, deși redusă ca dimensiuni și număr de locuitori, prin diversitatea edificiilor și dinamismul vieții de tip urban, în care s-a dezvoltat în ultimii trei sute de ani (secolele XVIII–XX), reprezintă un eșantion de istorie urbană bucureșteană. Spațiul vechii mahalale a fost atât un habitat al unor profesii variate cât și un spațiu tranzitoriu pe axa nord-sud, pentru orice locuitor sau vizitator al orașului.

Demersul de față, a încercat să omogenizeze informațiile edite într-o interpretare organică, legate de procesul de constituire a orașului de tip modern, proces la care mahalaua Colței și cele apropiate, au avut rolul fundamental. Aceste reprezentări teoretice, vin să completeze informațiile și cercetările de teren, realizate în ultimii doi ani, de domnul Gheorghe Mănușu Adameșteanu, în perimetrul vechii mahalale a Colței.

SUMMARY

The Coltei Quarters

by **Adrian Majuru**

The author aims at rendering the dynamic life of an old Bucharest area – the Coltei quarter, – developed since the Middle Ages (XV–XVIth centuries), not far from the Old Princely Court. The name of Coltea must come from that of a boyar (nobleman) whose estate must have been located there. The paper deals with the history of the main buildings (the Coltea church, hospital and tower a.s.o.), with the urban changes in the perimetre, with the main founders, with elements of everyday life of various social strata: a real RaDiography of the inhabitation in the area, reflected by a rich documentary material covering the XVI–XIXth centuries. During the XIXth century, the old purlieu became one of the main cosmopolite areas of the Romanian Capital.